

Het Nederlandse
Pensioenfonds

HN

PF

Beleid

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

April 2023

Inhoudsopgave

1. Overtuiging en ambitie	3
2. MVB-beleidscyclus	4
3. Definiëren MVB-beleid	5
3.1 Do Better-beleid	6
3.1.1 Best in class	6
3.1.2 CO ₂ -reductiedoelstelling	6
3.2 Thema's	7
3.2.1 Wat zijn SDG's?	7
3.2.2 Lange termijn trends	8
3.2.3 Thema Klimaat	10
3.2.4 Thema Goede gezondheid en welzijn	11
3.2.5 Thema Duurzame steden en gemeenschappen	11
3.2.6 Overige thema's	12
3.3 MVB-beleidsuitwerking	13
3.3.1 MVB-integratie	13
3.3.2 Uitsluitingen	14
3.3.3 Actief eigenaarschap (stembeleid en engagement)	17
3.3.4 Impactbeleggen	18
3.4 Voldoen aan wetgeving en geselecteerde MVB-initiatieven	20
4. Implementatie	22
5. Monitoring	25
6. Verantwoording en communicatie	26
6.1 Verantwoording	26
6.2 Communicatie MVB-beleid	26
7. Governance	28
8. Risicobeheer duurzaamheidsrisico's	29
Bijlage 1 Wet- en regelgeving omtrent MVB	31
Bijlage 2 Landenbeleid	34
Bijlage 3 Fiscaal beleid	36

1. Overtuiging en ambitie

Het Nederlandse Pensioenfonds (HNPF) wil op een maatschappelijk verantwoorde wijze met de toevertrouwde middelen omgaan. Wij verwachten dat activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen zullen bijdragen aan goed inzicht in mogelijkheden en risico's en daarmee tot verantwoorde, stabiele en goede beleggingsresultaten zullen leiden. Maatschappelijk verantwoord beleggen sluit daarmee aan bij ons streven naar (maatschappelijke) waardecreatie op de lange termijn via onze beleggingen.

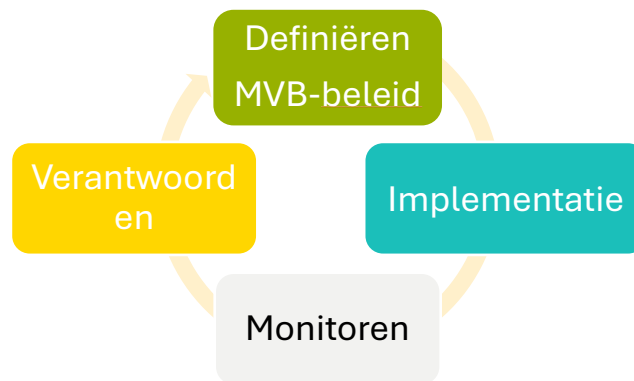
We streven ernaar om via een doorlopend due-diligenceproces de strategische, financiële en niet-financiële duurzaamheidsrisico's op het gebied van milieu, mensenrechten, arbeidsomstandigheden of corruptie in kaart te brengen en deze risico's vervolgens te stoppen, te voorkomen of te beperken. Deze duurzaamheidsrisico's noemen wij ook wel ESG-risico's: het zijn omstandigheden op ecologisch, sociaal of governancegebied die, indien ze zich voordoen, een werkelijk of mogelijk wezenlijk negatief effect op de waarde van de belegging kunnen veroorzaken.

In het kader van ons streven hebben wij beleid vastgelegd op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB-beleid). Het wordt uitgevoerd door onze dienstverleners. Dit MVB-beleid wordt periodiek getoetst en geactualiseerd. Daarnaast is het MVB-beleid onderdeel van het strategische beleggingsbeleid en wordt het toegepast bij de selectie van externe dienstverleners zoals externe beleggingsfondsen.

HNPF voldoet aan geselecteerde MVB-initiatieven en wetgeving. Onze ambitie is te streven naar vergaand MVB-beleid onder voorwaarde van beheerst portefeuillebeheer en binnen de mogelijkheden van HNPF. Daarnaast zetten wij in op een aantal specifieke MVB-thema's.

2. MVB-beleidscyclus

Onze ambitie wordt gerealiseerd met behulp van het MVB-beleid, dat is gebaseerd op een cyclus met vier stappen. Het uitgangspunt voor deze cyclus is dat beleid, implementatie, monitoring en verantwoording op elkaar moeten aansluiten en allemaal uitvoerbaar zijn.

Binnen ons gehele beleggingsproces, zoals beschreven in het strategische beleggingsbeleid, houden wij rekening met duurzaamheidsrisico's. Met behulp van bovenstaand MVB-proces wegen we de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren mee. In dit proces identificeren, beschrijven, beoordelen en prioriteren we per (beleggings-)beslissing welke duurzaamheidsrisico's relevant zijn. Voor meer toelichting verwijzen we naar hoofdstuk 8 Risicobeheer duurzaamheidsrisico's.

HNPF gebruikt het OESO-richtsnoer¹ voor institutionele beleggers als leidraad voor het vormgeven van de MVB-due-diligenceprocedure. Door volgens deze OESO-Richtlijnen due diligence (ofwel gepaste zorgvuldigheid) toe te passen, letten we er zo goed mogelijk op dat beleggingen geen link hebben met schendingen op het gebied van mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieu of corruptie. HNPF streeft ook naar fiscaal verantwoord gedrag. Daarvoor verwijzen we naar ons Fiscaal Beleid in Bijlage 3.

Het due-diligenceproces zoals weergegeven in het OESO-richtsnoer is vertaald in de MVB-beleidscyclus van HNPF. De due diligence wordt uitgevoerd door onze externe fiduciaire manager. In het beoordelen, prioriteren en vervolgens het nemen van beheersmaatregelen houden we rekening met de omvang en de aard van de activiteiten en de beschikbare beleggingsmogelijkheden. Tevens staan we er specifiek bij stil in hoeverre de effecten afwijken (of aansluiten) bij de doelstellingen van het Akkoord van Parijs uit 2015, ook wel Klimaatakkoord genoemd. De effecten van duurzaamheidsrisico's en de effectiviteit van de beheersmaatregelen worden gemonitord, gerapporteerd en geëvalueerd.

¹ [OESO-Richtsnoer voor institutionele beleggers](#)

3. Definiëren MVB-beleid

Streven naar vergaand MVB-beleid

Het MVB-beleid wordt over de gehele MVB-beleidscyclus integraal toegepast. We onderscheiden vijf varianten van MVB-beleid. In figuur 1 zijn ze weergegeven: (1) Wettelijk verplicht, (2) Basic, (3) Avoid Harm, (4) Do Better en (5) Do Good.

Figuur 1 Vijf varianten van MVB-beleid

De ambitie van HNPf is Do Better, aangezien we de overtuiging hebben dat een duurzame oplossing, die integraal wordt toegepast, beleggingsrisico's beperkt en minimaal een gelijk financieel rendement oplevert.

Alle onze kringen dienen aan een minimaal MVB-beleid te voldoen om het MVB-risico voldoende te beheersen. Dit noemen we de 'Standaard', gebaseerd op 'Basic' maar met onderdelen van 'Avoid Harm', zoals hierboven genoemd in figuur 1 met de vijf varianten van MVB-beleid.

Kringen kunnen bij toetreding tot HNPf verschillen in de mate waarin MVB is doorgevoerd. Na toetreding is de doelstelling dat de beleggingsportefeuille richting het gewenste Do Better-beleid (de 'Ambitie') wordt gebracht, in afstemming met het belanghebbendenorgaan (BO). Het bestuur spant zich daarvoor in. Ruimte voor afwijking van het gewenste Do Better-ambitieniveau is slechts mogelijk indien het ESG-ambitieniveau van de kring niet past bij de deelnemerspopulatie.

Onze doelstelling is om het Do Better-beleid over de volle breedte van de portefeuille te implementeren.

3.1 Do Better-beleid

Het beoogde Do Better-beleid houdt in dat we naast een **best-in-classaanpak** ook een **CO₂-reductiedoelstelling** nastreven en inzetten op specifieke **thema's**.

3.1.1 Best in class

Met een best-in-classaanpak streven we ernaar om alleen te beleggen in ondernemingen die goed scoren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Deze aanpak gaat verder dan enkel het uitsluiten van ondernemingen en geeft MVB een belangrijke plek in het beleggingsproces, waardoor de grootste MVB-risico's afnemen. Dit betekent bijvoorbeeld dat energiebedrijven die voor een groot gedeelte elektriciteit opwekken door middel van kolencentrales een grotere kans maken om te worden uitgesloten, terwijl energiebedrijven die elektriciteit opwekken door middel van het minder CO₂-intensieve aardgas een grotere kans maken om in de portefeuille te worden opgenomen. De uitsluitingen zijn grotendeels sectorneutraal, maar meestal niet landenneutraal.

We kiezen voor een best-in-classaanpak waarbij voor de categorie aandelen ontwikkelde landen alleen wordt geïnvesteerd in de 50% best presenterende bedrijven op basis van de ESG-criteria van MSCI ESG Research.

3.1.2 CO₂-reductiedoelstelling

We zijn ons bewust van de urgentie van een klimaattransitie om opwarming van de aarde te voorkomen. HNPf streeft naar CO₂-reductie in de gehele portefeuille in lijn met de internationale afspraken van het Klimaatakkoord.

In 2021 hebben wij een CO₂-reductiedoelstelling vastgesteld teneinde in 2050 klimaatneutraal te zijn. We volgen daarbij de Europese Climate Transition Benchmark (CTB) als richtlijn voor CO₂-reductie in de categorieën aandelen (ontwikkelde en opkomende landen), bedrijfsobligaties (investment grade en hoogrentend) en beursgenoteerd onroerend goed tezamen. Daarbij groeien we geleidelijk toe naar de meer ambitieuze Europese Paris Aligned Benchmark (PAB).

Het is onze ambitie om op langere termijn een CO₂-reductiedoelstelling te formuleren die voor de gehele beleggingsportefeuille geldt.

Wat zijn de CTB en PAB?

Zowel CTB als PAB zijn EU-benchmarks gericht op het bewerkstelligen van carbonneutraliteit in 2050 met een jaarlijkse decarbonisatie van 7%. In beide gevallen worden controversiële wapens, tabak, schenders van EU-milieunormen, en schenders van OESO- en UNGC-richtlijnen uitgesloten. Het voornaamste verschil is dat CTB minder ambitieus start (30% CO₂-reductie) dan PAB (50% CO₂-reductie).

3.2 Thema's

Naast de best-in-classselectie met CO₂-reductiedoelstelling voeren we een additionele selectie uit op basis van een aantal thema's.

We hebben ons in 2020 op mogelijke thema's georiënteerd. Daarvoor hebben we het raamwerk met duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de Verenigde Naties gehanteerd. Daarnaast hebben we gekeken welke SDG's het beste aansluiten bij lange termijn trends in de maatschappij en uiteraard ook bij de deelnemers van onze kringen. Op basis hiervan hebben we vervolgens onderstaande thema's op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen gedefinieerd:

- Klimaat (SDG 13);
- Duurzame energie (SDG 7);
- Goede gezondheid en welzijn (SDG 3);
- Duurzame steden en gemeenschappen (SDG 11).

In paragraaf 3.2.1 volgt een toelichting over de SDG's. Paragraaf 3.2.2 gaat in op de lange termijn trends.

3.2.1 Wat zijn SDG's?

De Sustainable Development Goals (SDG's)², ofwel duurzame ontwikkelingsdoelen, zijn zeventien doelen om in 2030 van de wereld een betere plek te maken op het gebied van armoedebestrijding, onderwijs, milieubescherming en welvaartcreatie voor een ieder. De SDG's zijn afgesproken door de landen die zijn aangesloten bij de Verenigde Naties (VN), waaronder Nederland. De doelen kwamen tot stand op basis van wereldwijde inbreng van organisaties en individuen.

De duurzame ontwikkelingsdoelen startten in 2015 en lopen nog tot 2030. Het zijn de opvolgers van de Millenniumdoelen, die liepen van 2000 tot 2015. Zie hieronder de zeventien doelen:

²Bron: [Duurzame Ontwikkelingsdoelen](#)

HNPF wil een bijdrage leveren aan deze doelen, waaronder doelen gelieerd aan het thema klimaat (SDG 13 en 7). Naast het voorkomen van negatieve impact willen we investeringen doen die bijdragen aan maatschappelijke verbetering. Aan deze beleggingen stellen we een aantal eisen:

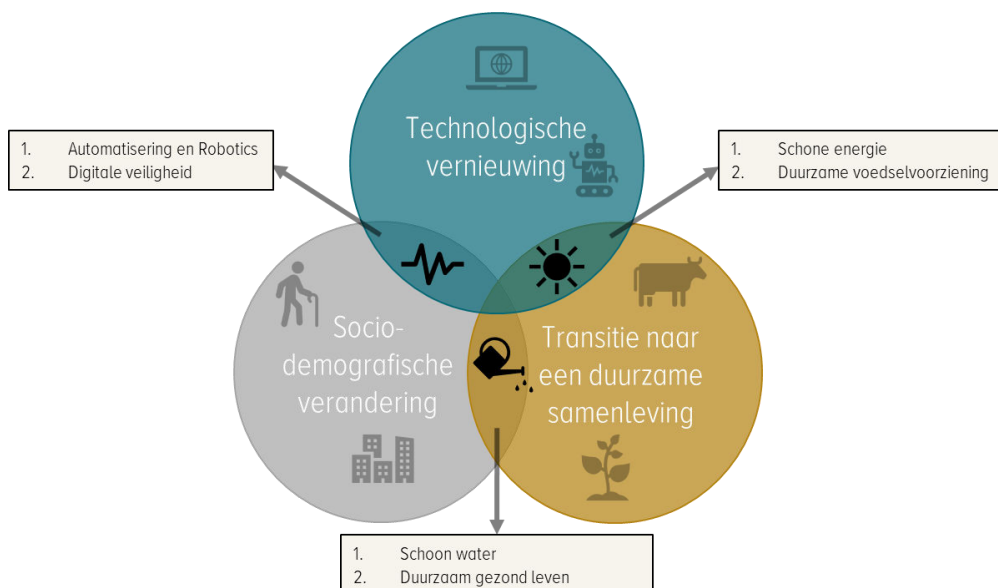
- De beleggingen leveren niet alleen financieel rendement op, maar hebben ook een expliciete maatschappelijke doelstelling. Dit wordt ook wel intentionaliteit genoemd.
- De impact van de beleggingen is meetbaar of er is een concrete ambitie om de output te gaan meten (bijvoorbeeld als data nog niet beschikbaar zijn).
- De beleggingen gaan niet ten koste van het verwachte gemiddelde risico-/rendementsprofiel voor de lange termijn. Een beperkte korte termijn tracking error of rendementsafwijking is acceptabel.
- De beleggingen hebben relevantie voor de door HNPF gekozen thema's klimaat en andere duurzame ontwikkelingsdoelen.

Voor het meten van en rapporteren over impact wordt veelal gebruik gemaakt van de SDG-raamwerk van de Verenigde Naties. Het voordeel van dit raamwerk is dat het breed erkend en ontwikkeld wordt.

3.2.2 Lange termijn trends

Onze keuze voor focus op een aantal SDG's kan economisch onderbouwd worden op basis van een aantal megatrends. Megatrends zijn wereldwijde lange termijn trends die structurele verschuivingen in de maatschappij veroorzaken. Hierdoor veranderen economische verhoudingen in allerlei sectoren, met grote gevolgen voor verdienmodellen van bedrijven. Deze trends geven een beeld van wat er op de samenleving afkomt en beïnvloeden zowel het verwachte rendement als de risico's van de beleggingen. Ze raken op hun beurt weer de SDG's. De drie waarneembare trends die de grootste invloed zullen hebben op economische ontwikkeling en kapitaalmarkten zijn:

1. Transitie naar een duurzame samenleving (van toepassing op de gekozen SDG's 13, 7, 3 en 11);
2. Socio-demografische veranderingen (SDG 3 en 11 sluiten hierbij aan);
3. Technologische vernieuwing (van toepassing op de gekozen SDG's 13, 7, 3 en 11).

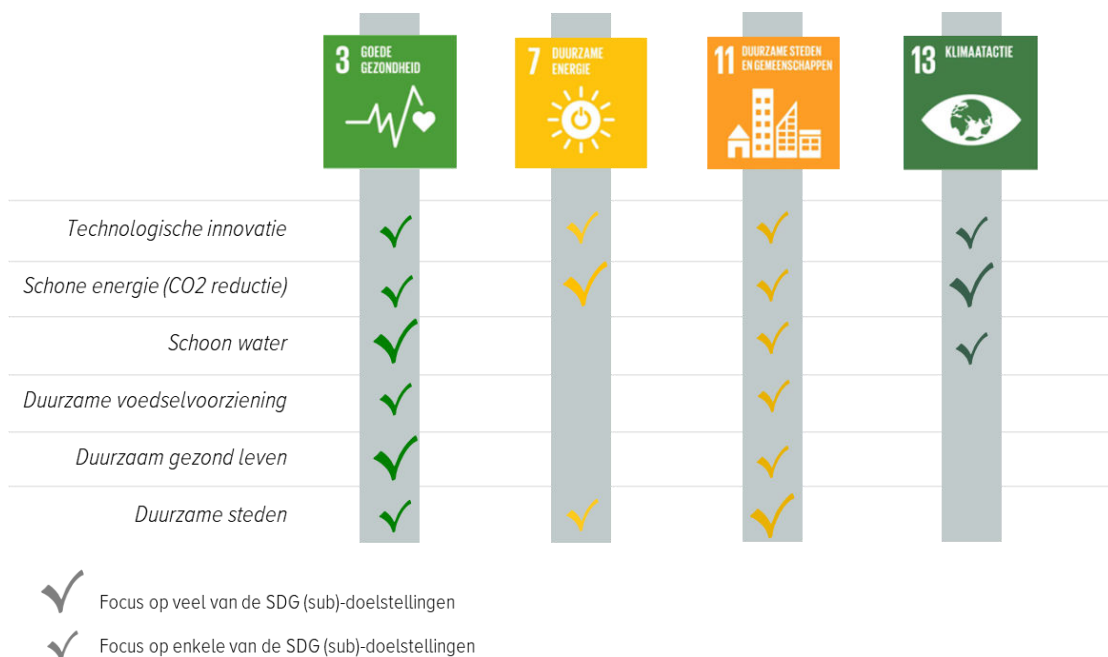
De verschillende megatrends kunnen vertaald worden naar beleggingsthema's. Voorbeelden van deze thema's zijn schone energie of schoon water, die onder te brengen zijn bij Klimaat (SDG 7 en 13). Door deze thema's te koppelen aan de bovenliggende megatrends kunnen duurzame thema's worden onderscheiden die op langere termijn invloed zullen hebben op de beleggingsportefeuille. Met name de socio-demografische veranderingen hebben samen met de transitie naar een duurzame samenleving een impact die via SDG 3 en SDG 11 goed kan worden geïmplementeerd. Socio-demografische veranderingen staan voor een aantal onderliggende trends, zoals:

- Groei en vergrijzing van de wereldbevolking;
- Toenemende urbanisatie wereldwijd;
- Een sterk groeiende middenklasse in China en andere opkomende landen zoals India.

Deze veranderingen leiden tot verschuivende behoeften van consumenten en vereisen nieuwe oplossingen:

- Vergrijzing leidt tot een toename in de vraag naar gezondheidszorg;
- De (werkzame) beroepsbevolking krimpt in verhouding tot de totale bevolking;
- De opkomende middenklasse zal een toenemende vraag naar onder meer 'luxere' voeding tot gevolg hebben;
- De voortgaande urbanisatie vereist investeringen in efficiëntere infrastructuur van steden.

In het overzicht hieronder is samengevat op welke investeerbare doelstellingen wij inzetten.

Hieronder lichten we de gekozen thema's Goede gezondheid (SDG 3), Klimaatactie (SDG 13), aangevuld met Duurzame energie (SDG 7), en Duurzame steden (SDG 11) verder toe.

3.2.3 Thema Klimaat

HNPF ondersteunt de doelstellingen in het Akkoord van Parijs om de uitstoot van schadelijke broeikasgassen wereldwijd terug te dringen. Ook onderkennen we dat kapitaalverstrekkers een verantwoordelijkheid dragen ten aanzien van de risico's en kansen op het gebied van klimaatverandering. Deze verantwoordelijkheid dient tot uiting te komen in de beleggingsbesluiten die we nemen en de dialoog die we met ondernemingen en andere instellingen voeren. We willen een bijdrage leveren aan de ambitie van het Akkoord van Parijs om de temperatuurstijging onder de 2°C te houden en te streven naar een maximale temperatuurstijging van 1,5°C.

Het risico van klimaatverandering wordt gereflecteerd in de Sustainable Development Goals (SDG's) 13 (Klimaatactie) en 7 (Duurzame energie).

Volgens een groot aantal wetenschappers is de opwarming van de aarde, mede door toedoen van de mens, een onweerlegbaar feit. Dit heeft ingrijpende economische gevolgen. Klimaatontwikkelingen spelen een steeds belangrijkere rol in langjarige rendementsprojecties. Klimaatgebeurtenissen kunnen economieën op verschillende manieren beschadigen en verstoren: door vernietiging van activa, verstoorde toeleveringsketens, klimaatgedwongen migratie, water- en voedselonzekerheid en de verspreiding van ziektes. Hoewel we hier in toenemende mate voorbeelden van zien, wordt verwacht dat de impact van dergelijke fysieke risico's op de middellange termijn nog beperkt is, en pas in de tweede helft van deze eeuw (zeer) substantieel wordt. De klimaattransitie beïnvloedt economieën nu al, in toenemende mate. De bestedingseffecten van de energietransitie, van vergroening en van investeringen in infrastructuur kunnen een positief effect op de economische groei hebben.

De risico's van klimaatverandering worden onderverdeeld in:

- Fysieke risico's: de gevolgen van extreem weer, zoals cyclonen en overstromingen, stijgende gemiddelde temperaturen en een stijgende zeespiegel;
- Transitierisico's: de risico's die ontstaan omdat de wereld zich voorbereidt op klimaatverandering (wet- en regelgeving, effecten van 'stranded assets' en nieuwe technologie).

Tegelijkertijd biedt voorkoming van en aanpassing aan klimaatverandering kansen.

Klimaatverandering kan bijvoorbeeld leiden tot een efficiënter gebruik van hulpbronnen en de ontwikkeling van nieuwe producten en diensten. Zo is de trend van schone energie een feit. De vraag naar energie stijgt wereldwijd onder andere als gevolg van demografische veranderingen. Het International Energy Agentschap voorziet een verdubbeling van de energievraag in 2050. De noodzaak om de uitstoot van CO₂ te reduceren en de politieke wil en druk die hieraan verbonden zijn middels het Klimaatakkoord van Parijs maken dat de sector voor schone energie een sterke ontwikkeling en groei zal doormaken. Bedrijven gelieerd aan dit thema (SDG 7) zijn vooral op zoek naar nieuwe technieken.

De zoektocht naar alternatieve energiebronnen is vooral innoverend van aard. Dit maakt dat beleggingen in dit thema ook goed moeten worden geanalyseerd op eventuele onwenselijke neveneffecten, zoals grootschalig transport van biomassa.

Wij gebruiken de klimaatscenario's van DNB om een beeld te krijgen van de impact van verschillende uitwerkingen van klimaatverandering en om in kaart te brengen hoe de maatschappij daarmee omgaat.

We implementeren het thema klimaat door middel van het meten van de CO₂-voetafdruk en door daaraan een reductiedoelstelling te koppelen. Gezien de beschikbaarheid van en betrouwbaarheid van implementatiemogelijkheden en data kijken we hierbij eerst naar de categorie aandelen. De ambitie is om op langere termijn een CO₂-reductiedoelstelling te formuleren die geldt voor onze gehele beleggingsportefeuille.

Door onze CO₂-voetafdruk te meten, kunnen we monitoren of de reductiedoelstelling wordt gehaald. Mocht dit niet het geval zijn, dan zal gekeken worden naar additionele maatregelen om de reductie te versnellen. We rapporteren hierover in ons MVB-jaarverslag.

3.2.4 Thema Goede gezondheid en welzijn

HNPF is van mening dat gezonde mensen de basis vormen voor gezonde economieën. We achten het van groot belang om hierop in te zetten. Immers, hoe gezonder de mens, zowel mentaal als lichamelijk, hoe beter dit is voor de samenleving. De gezondheid van de mens wordt bedreigd door onder andere de vervuiling van lucht, water en bodem. Ook toegang tot goede en betaalbare gezondheidszorg is van groot belang. Daarnaast is aanbod van voedzame producten en voorlichting over gezonde leefstijl en voeding essentieel ter preventie van welvaartsziekten, die hun stempel drukken op de maatschappij.

Vanwege dit grote belang voor de samenleving beogen we om in brede zin bij te dragen aan Goede gezondheid en welzijn (SDG 3). Onderdeel hiervan is het definiëren van een concrete doelstelling bij SDG 3. Voor het meten van de positieve impact op de SDG wordt gebruikgemaakt van MSCI ESG-data. De impact wordt gemeten als percentage van de omzet van een bedrijf die wordt gegenereerd vanuit producten en diensten die positief bijdragen aan de SDG. Meting geschiedt aan de hand van indicatoren die zijn vastgesteld door MSCI.

Al eerder hebben wij besloten om de categorie tabak uit te sluiten, omdat tabak op geen enkele manier een positieve bijdrage levert aan mens en maatschappij. Het is schadelijk voor de mens vanaf de eerste sigaret en kan gemist worden. Engagement heeft bij tabak onvoldoende zin. Er zijn in verschillende landen wetten die de verkoop aan jongeren en marketing verbiedt. Ook lopen er wereldwijd verschillende grote rechtszaken (class actions) tegen tabaksfabrikanten. De kosten voor gezondheidszorg als gevolg van tabaksinname zijn aantoonbaar hoog.

3.2.5 Thema Duurzame steden en gemeenschappen

Naast de drie eerdergenoemde gekozen SDG's heeft HNPF ook SDG 11 (Duurzame steden en gemeenschappen) aan het beleid toegevoegd. Dit thema sluit aan bij de werkgevers en deelnemerspopulatie van onze kringen en maakt de propositie en het profiel van HNPF uitgesprokener. Momenteel woont 50% van de wereldbevolking in een stad. Verwacht wordt dat dit percentage rond 2030 met 10% zal zijn gestegen.

HNPf vindt het van groot belang om in te zetten op duurzame steden en gemeenschappen. Een mens moet er goed, gezond en duurzaam kunnen leven. Vele SDG's komen samen in het streven naar duurzame steden: goede huisvesting, gezonde lucht, gezond water, genoeg groen en goede toegang tot openbaar vervoer.

We zullen onze doelstelling ten aanzien van SDG 11 in 2023 concretiseren en meenemen in de samenstelling van de portefeuille. Voor de categorie niet-genoteerd onroerend goed hanteren we al als uitgangspunt om alleen beleggingsfondsen te implementeren met een goede klimaatscore (GRESB-rating).

3.2.6 Overige thema's

HNPf vindt het wenselijk om naast de focus op de vier gekozen SDG's de flexibiliteit te behouden om andere SDG's toe te voegen aan het beleid indien deze bijdragen aan de doelstellingen van HNPf.

Uit het deelnemersonderzoek dat in december 2021 is gehouden, blijkt fondsbreed dat mensenrechten, democratische regimes en biodiversiteit belangrijke thema's zijn voor de deelnemers. We hebben hieraan gevolg gegeven in ons landenbeleid met onder andere een focus op mensenrechten ('S') en democratische regimes ('G'). We verwijzen hierbij naar ons landenbeleid in Bijlage 2.

We zijn bezig met de nadere uitwerking van het thema biodiversiteit. Hieronder geven we daarop een toelichting.

Biodiversiteit

Biodiversiteitsverlies is een urgent milieuprobleem. Verlies van biodiversiteit leidt bijvoorbeeld tot de vernietiging van leefgebieden voor mens en dier, het verlies van de functies van ecosystemen ('ecosysteemdiensten'), bedreiging van de voedselvoorziening en het verdwijnen van geneeskrachtige planten en bedreigde diersoorten.

Klimaat en biodiversiteit zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Klimaatverandering beïnvloedt de ecosysteemdiensten negatief. Het smelten van de permafrost in het Noordpoolgebied leidt bijvoorbeeld tot toenemende broeikasgasemissies. Andersom draagt biodiversiteit bij aan de beperking van (de effecten van) klimaatverandering. Mariene en terrestrische ecosystemen zijn verantwoordelijk voor de opslag van 60% van de wereldwijde koolstofemissies. Mangroven, zeegrassen en koralen bieden bescherming tegen overstromingen.

Biodiversiteitsverlies zien we als een mogelijk materieel financieel risico binnen het risicobeheer. In 2023 willen we onderzoeken op welke wijze we kunnen bijdragen om de negatieve impact op biodiversiteit te beheersen of mitigeren. Op dit moment is de impact van verlies van biodiversiteit op de beleggingsportefeuille nog niet volledig in beeld, mede doordat biodiversiteitsdata in ontwikkeling zijn. Dit zal verder worden uitgewerkt.

3.3 MVB-beleidsuitwerking

Het MVB-beleid wordt uitgewerkt aan de hand van de volgende instrumenten:

1. MVB-Integratie;
2. Uitsluiting;
3. Actief eigenaarschap (stembeleid en engagement);
4. Positieve impact.

Kringen kunnen bij toetreding tot HNPf verschillen in de mate waarin MVB is doorgevoerd. Na toetreding is de doelstelling dat de beleggingsportefeuille richting het gewenste Do Better-beleid wordt gebracht in afstemming met het belanghebbendenorgaan (BO). Het bestuur spant zich daarvoor in.

Ruimte voor afwijking van het gewenste Do Better-ambitieniveau is slechts mogelijk indien aan het minimale MVB-beleid wordt voldaan en wanneer dit ambitieniveau niet volledig strookt met de wensen van het BO of de deelnemerspopulatie.

Onze doelstelling is om het MVB-beleid over de volle breedte van de portefeuille te implementeren.

3.3.1 MVB-integratie

Onder MVB-integratie verstaan we het structureel meewegen van MVB-informatie in beleggingsanalyses en -beslissingen. Daarbij wordt MVB geïntegreerd in de financiële analyse en niet (meer) als afzonderlijke afweging meegenomen in de beleggingsbeslissing.

We streven via onze beleggingen naar (maatschappelijke) waardecreatie op de lange termijn. In contracten met externe dienstverleners proberen we daarom waar mogelijk met de beheerder in gesprek te gaan om de inhoud van het MVB-beleid van HNPf, waaronder het onderschrijven van de OESO-richtlijnen, in de fondsvoorwaarden te laten overnemen. Wanneer we een minderheidsaandeel in een beleggingsfonds hebben, zijn onze beïnvloedingsmogelijkheden beperkt. In dat geval zijn de MVB-criteria onderdeel van de selectiecriteria voor beleggingsfondsen.

Standaard

Alle onze kringen dienen aan een minimaal MVB-beleid te voldoen om het MVB-risico voldoende te beheersen. Dit noemen we de 'Standaard'. HNPf stelt hiervoor beleid vast. De fiduciair geeft daar invulling aan middels managerselectie en -monitoring en managerscoring.

- Managerselectie en -monitoring: MVB-criteria worden meegenomen in een managersearch. In de due diligence wordt omschreven wat de MVB-kenmerken van de beheerder zijn. In de monitoring wordt op de naleving hiervan toegezien. Wij stellen als eis dat de manager de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights heeft ondertekend.
- Een gestructureerd inzicht is gewenst in de mate waarin een beheerder invulling geeft aan MVB. De fiduciair manager dient hiervoor een proces in te richten en de invulling te monitoren, bij voorkeur met behulp van een gestructureerd scoringmodel voor managers. De uitkomst van de scoring zal na invoering gebruikt worden in dialoog met de beheerder. Hier wordt ook over gerapporteerd.

Ambitie

Als uitbreiding op de Standaard:

- HNPf heeft ervoor gekozen om zijn ambitie uit te breiden naar Do Better-beleid. Dit betekent dat naast de best-in-classaanpak en de CO₂-reductiedoelstelling ook specifieke HNPf-thema's worden ingevuld. Zie hiervoor hoofdstuk 3, Definiëren MVB-beleid.
- De best-in-classaanpak krijgt vorm door selectie van ondernemingen op basis van MVB-gegevens, ofwel 'ESG-ratings'. Bij deze systematiek beoordeelt een ESG Research provider (in dit geval MSCI ESG Research) bedrijven op grond van hun MVB-beleid en de uitvoering daarvan. Zij krijgen daarvoor een score ('rating') toegekend. Deze rating volgt dezelfde schaal als bij de breder bekende kredietrating: AAA is de hoogst mogelijke rating, CCC de laagst mogelijke. De ESG-rating is een relatieve score waarbij ondernemingen worden vergeleken binnen de sector waarin ze actief zijn. De rating geeft een vooruitkijkend oordeel over de onderneming op de onderdelen E (Environment), S (Social) en G (Government), waarbij de wegen afhankelijk zijn van de activiteiten van de onderneming. De rating is voor een groot deel vooruitkijkend, omdat er niet alleen naar misstanden in het verleden wordt gekeken, maar vooral naar de huidige risico's en de risicobeheersing.
- In geval van passief beheer is MVB-integratie mogelijk door rekening te houden met MVB-factoren in de benchmarkkeuze, mits dit past binnen het risico-/rendementsprofiel en tegen acceptabele kosten kan worden uitgevoerd.
- Focus op positieve duurzaamheidseffecten is mogelijk door actief beheer. Hierdoor worden negatieve duurzaamheidseffecten gemitigeerd.

3.3.2 Uitsluitingen

Door uitsluiting voldoet HNPf aan relevante wetgeving. Ook is uitsluiting een middel om betrokkenheid te voorkomen (of te mitigeren) bij activiteiten die niet passen bij het beleid, of die een onacceptabel risico meebrengen op reputatieschade of op negatieve impact op de waarde van de beleggingen.

Op basis van het MVB-beleid sluiten wij bedrijven met de meest ernstige negatieve gevolgen voor de stakeholders uit. Hierbij staan niet alleen de risico's voor de onderneming centraal, maar ook die voor de (mogelijk) getroffen stakeholders, zoals werknemers of lokale gemeenschappen. Hiervoor wordt onder andere gebruikgemaakt van de UN Global Compact. Voor andere minder ernstige gevallen prioriteren wij issues en gebruiken we onze invloed om impact te voorkomen en/of te mitigeren. Dit doen we onder andere via engagement (dialogoek met bedrijven) en/of door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Zie hiervoor paragraaf 3.3.3. Aangezien wij beleggen in beleggingsfondsen bepalen niet wij, maar bepaalt de beheerder van het betreffende beleggingsfonds het stembeleid. Wij selecteren beleggingsfondsen die passen bij ons beleid en zien toe op de uitvoering hiervan via de fiduciair manager.

Standaard

- Wettelijke uitsluitingen zoals controversiële wapens.
- Ethische uitsluiting tabak: bedrijven worden uitgesloten als zij 20% of meer van hun omzet uit tabak of tabakgerelateerde producten halen, zowel voor productie, verkoop als distributie.
- Sanctiewetgeving: vanuit sanctiewetgeving worden staatsobligaties van overheden op basis van de sancties van de wapenembargolijst van de Europese Commissie uitgesloten. Naleving van sanctiewetgeving is onderdeel van de selectie en monitoring van de betreffende beheerders.
- Ons landenbeleid is van toepassing op staatsobligaties (EMD) en staatsgerelateerde bedrijven (EME) in opkomende landen. Beoordeling van landen of staatsgerelateerde bedrijven geschiedt op basis van hulpbronnefficiëntie, arbeidsrechten en democratisch gehalte. Een land of staatsgerelateerd bedrijf wordt uitgesloten wanneer het op een van de E-, S- of G-maatstaven onvoldoende scoort. We verwijzen naar het Landenbeleid in Bijlage 2.
- CO₂-uitsluitingen m.b.t. controversiële oliewinning en kolenmijnen: we sluiten bedrijven uit die omzet halen uit de winning van bepaalde fossiele brandstoffen. Het gaat daarbij om bedrijven die zich bezighouden met thermische koolwinning (kolenmijnen) en bedrijven die via teerzanden olie winnen. Dit gaat gepaard met een relatief hoge CO₂-uitstoot, terwijl CO₂ de grootste veroorzaker is van het broeikaseffect. Ook achten we, gezien de energietransitie, het bedrijfsrisico relatief groot. Daarom wensen we deze bedrijven uit te sluiten.

Kolenmijnen

Bij de verbranding van kolen voor de productie van elektriciteit komen relatief veel broeikasgassen vrij, in vergelijking met andere fossiele brandstoffen. Aangezien dit een belangrijke veroorzaker is van de opwarming van de aarde, sluiten we bedrijven uit die meer dan 10% van hun omzet halen uit het delven van kolen.

Olie uit teerzand

Uit teerzand kan bruikbare olie worden gewonnen. Teerzanden zijn afzettingen van zand, klei, water en bitumen (dikke olie). Ook bij de winning van olie uit teerzand komen relatief veel broeikasgassen vrij. Bovendien is er een risico op lekkages en aantasting van de lokale leefomgeving. Daarom sluiten we bedrijven uit die meer dan 10% van hun omzet uit oliewinning uit teerzand halen.

Ambitie

Als uitbreiding op de Standaard:

- Global Compact-uitsluitingen: dit betreft bedrijven die mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieu en ethiek onvoldoende respecteren (al dan niet na een onsuccesvol engagementtraject).

Additionele ethische uitsluitingen worden beoordeeld op basis van een gestructureerd raamwerk. Dat wordt hieronder nader uitgewerkt.

Raamwerk ethische uitsluitingen

Sommige ondernemingen leveren producten of diensten die wij niet verantwoord vinden. Waar daar sprake van is, kunnen wij overgaan tot ethische uitsluiting. Voor de ethische uitsluitingsambitie hanteren we het volgende raamwerk:

- Het product is per definitie schadelijk indien gebruikt zoals bedoeld;
- Het bestaan van het product is niet essentieel;
- Er zijn internationale verdragen die gebruik van het product beperken;
- Een dialoog met de onderneming kan niet leiden tot een vergelijkbaar product dat niet schadelijk is;
- De onderneming is direct betrokken bij de productie of verkoop (>20% van de omzet).

Toepassing van dit raamwerk op de thema's kernenergie, gokken en alcohol heeft niet tot een ambitie tot uitsluiting geleid. Dit zal regelmatig worden heroverwogen.

Global Compact-uitsluitingen

De Global Compact van de Verenigde Naties is een breed toegepast internationaal normenkader dat van toepassing is op de ondernemingen waarin HNPF belegt. De Global Compact bestaat uit tien principes, verdeeld over de volgende onderwerpen:

- Mensenrechten;
- Arbeid (vakbonden, kinderarbeid, discriminatie);
- Milieu;
- Het tegengaan van corruptie, waaronder afpersing en omkoping.

MVB-dataproviders zoals MSCI ESG Research en Sustainalytics beoordelen in welke mate ondernemingen voldoen aan de Global Compact. Wij gebruiken zulke informatie om te beoordelen of in ondernemingen mag worden belegd.

3.3.3 Actief eigenaarschap (stembeleid en engagement)

HNPF belegt vooral in beleggingsfondsen. Daar is dit beleid op afgestemd. In geval van mandaten maken wij specifieke afspraken, met als uitgangspunt dit beleid en de bijbehorende uitvoering.

Stembeleid

Het uitoefenen van stemrecht is een belangrijk onderdeel van een goed functionerende governancestructuur bij bedrijven. Wij achten het vanuit onze van belang om ons als een betrokken aandeelhouder te gedragen. Daarom maken we actief gebruik van ons stemrecht op alle aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarin we beleggen. Tevens streven we ernaar om invulling te geven aan de richtlijnen die volgen uit de Shareholder Rights Directive II, en geven we een toelichting als dat op onderdelen niet mogelijk is ('comply or explain').

Aangezien we beleggen in beleggingsfondsen, bepalen niet wij, maar bepaalt de beheerder van het betreffende beleggingsfonds het stembeleid. Wij zien toe op de uitvoering hiervan via de fiduciair manager. De vermogensbeheerder van een beleggingsfonds vertaalt per aandeelhoudersvergadering het stembeleid in een concrete stem. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een stemadvieskantoor, zoals ISS (Institutional Shareholder Services). Het stemadvieskantoor brengt advies uit aan de vermogensbeheerder over hoe te stemmen. De vermogensbeheerder geeft opvolging aan dit advies en brengt zijn stem uit via een elektronisch platform. Dit proces wordt 'proxy voting' (stemmen bij volmacht) genoemd, omdat een gedelegeerde partij het stembeleid uitvoert.

In het MVB-jaarverslag leggen we verantwoording af over de wijze waarop is gestemd.

HNPF leent geen aandelen uit of in van anderen (het zogenaamde securities lending) met als doel om de stemrechten op deze aandelen uit te oefenen. Het stembeleid dekt daarmee onze gehele aandelenportefeuille.

Engagement

Onze engagementactiviteiten zijn uitbesteed aan de fiduciair manager. De fiduciair manager voert de dialoog met ondernemingen - waarbij indien nodig wordt samengewerkt met andere aandeelhouders - die aansluiten bij de thema's waar HNPF voor gekozen heeft. Daarnaast streven we via onze vermogensbeheerders naar een constructieve dialoog ('engagement') met de bedrijven waarin we beleggen op het gebied van milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur. Het belangrijkste doel van deze dialoog is om maatschappelijke problemen aan de orde te stellen en de onderneming aan te sporen om negatieve maatschappelijke impact op te lossen. Dit leidt tot waardecreatie op de lange termijn.

We moedigen ondernemingen in onze portefeuille aan om toegang tot herstel aan te bieden of daaraan mee te werken wanneer zij negatieve maatschappelijke gevolgen hebben veroorzaakt of daaraan hebben bijgedragen. Wanneer ondernemingen binnen (actieve) beleggingsfondsen of mandaten waarin we beleggen negatieve impact hebben veroorzaakt c.q. daaraan hebben bijgedragen, dan verlangen we dat zij herstel en/of verhaal voor benadeelden bieden c.q. daaraan bijdragen. Wanneer ondernemingen binnen (actieve) beleggingsfondsen waarin wij beleggen direct

verbonden zijn met de negatieve impact, dan verlangen we dat zij hun invloed aanwenden om herstel en/of verhaal voor benadeelden mogelijk te maken.

Daar waar (potentiële) negatieve impact is geïdentificeerd, gaan we via de vermogensbeheerders in gesprek met de betreffende onderneming. Als een dialoog wordt gestart met een onderneming, dan worden er tijdgebonden afspraken gemaakt en monitoren we de voortgang.

Doordat wij participeren in beleggingsfondsen, kunnen wij niet worden beslissen om afscheid te nemen van een onderneming indien de dialoog geen resultaat oplevert. Het is echter zeer waarschijnlijk dat de onderneming bij (potentiële) negatieve impact op basis van de uitsluitingscriteria (Global Compact en ESG-rating) alsnog uit de portefeuille zal worden verwijderd. In het MVB-jaarverslag leggen wij verantwoording af over onze engagementactiviteiten.

Standaard

- Stembeleid: de beheerder van het fonds voert het stembeleid uit;
- Engagement: de beheerder van het fonds voert engagement uit door bedrijven aan te spreken op hun MVB-prestaties als daar aanleiding voor is, met als doel om de situatie te verbeteren;
- Class actions: de beheerder van het fonds is verantwoordelijk voor het participeren in class actions.

Tijdens de due diligence bij een fonds bepalen we of deze onderdelen acceptabel zijn voor HNPF.

Ambitie

Als uitbreiding op de Standaard:

- Sectorbrede voting principles worden opgesteld, in lijn met ons MVB-beleid (bijvoorbeeld ten aanzien van thema's), waarbij de beheerder gevraagd wordt hier rekening mee te houden;
- De fiduciair manager gaat het gesprek aan met de geselecteerde vermogensbeheerders over de ondernemingen waarin wordt belegd. Dit gesprek gaat primair over de uitvoering van het MVB-beleid en de integratie van MVB-indicatoren in het beleggingsproces;
- Collectieve engagement: we sluiten aan bij een initiatief van andere beleggers om een specifiek MVB-onderwerp te adresseren. De (positieve) impact van een collectieve engagement kan groot zijn en complexere onderwerpen kunnen worden geadresseerd.

3.3.4 Impactbeleggen

Impactbeleggingen zijn investeringen waarbij de intentie bestaat om zowel financieel rendement als een positieve impact te behalen.

Standaard

- Beleggen in groene obligaties in de matchingportefeuille mogelijk maken door ervoor te zorgen dat deze onderdeel uitmaken van het beleggingsuniversum;
- Fondsen selecteren voor beleggingen in niet-genoteerd onroerend goed die een goede klimaatscore hebben (goede GRESB-rating, green star rating).

Ambitie

- Groene obligaties: bij een gelijk risico-/rendementsprofiel wordt de voorkeur gegeven aan groene obligaties in de matchingportefeuille, met een streefgewicht van 20%;
- Zoals hierboven beschreven kiezen we ervoor om middels thematische beleggingen specifieke accenten te leggen. De thematische beleggingen dienen aan de volgende criteria te voldoen:
 - De belegging draagt bij aan verdere verduurzaming van de portefeuille;
 - De belegging levert een positieve bijdrage aan de door ons onderschreven SDG's;
 - De impact van de belegging is meetbaar;
 - De belegging resulteert niet in een verslechtering van het risico-/rendementsprofiel;
 - De belegging past binnen de risicokarakteristieken.

Voor het meten van en rapporteren over impact maken we gebruik van de ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de Verenigde Naties. Het voordeel van dit raamwerk is dat het breed erkend en ontwikkeld wordt. We kiezen voor een focus op de volgende SDG's (zoals hierboven beschreven):

- Klimaatactie (SDG 13);
- Betaalbare en schone energie (SDG 7);
- Goede gezondheid en welzijn (SDG 3);
- Duurzame steden en gemeenschappen (SDG 11).

3.4 Voldoen aan wetgeving en geselecteerde MVB-initiatieven

HNPf heeft het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Convenant (IMVB) ondertekend, met als doel om samen met overheid, vakbonden en maatschappelijke organisaties verdere invulling te geven aan verantwoord beleggen door de Nederlandse pensioensector. Dit convenant is gestart per 1 januari 2019 en heeft een looptijd van vier jaar. Het behelst de implementatie in Nederland van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen (OESO-richtlijnen³) en de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs⁴), die de basis vormen van dit convenant.

Met de ondertekening van het IMVB-convenant erkennen we de verantwoordelijkheden die voortkomen uit de UNGPs en de OESO-Richtlijnen om de actuele en potentiële negatieve impact van beleggingen te voorkomen dan wel aan te pakken.

Due diligence staat centraal in deze internationaal erkende OESO-Richtlijnen en de UNGPs. Due diligence wordt ook wel ‘gepaste zorgvuldigheid’ of ‘ketenverantwoordelijkheid’ genoemd. Door gepaste zorgvuldigheid toe te passen volgens de OESO-Richtlijnen wordt er zo goed mogelijk op gelet dat beleggingen niet betrokken zijn bij schendingen op het gebied van mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieu of corruptie.

We gebruiken het OESO-richtsnoer⁵ voor institutionele beleggers als leidraad voor het vormgeven van de MVB-due diligenceprocedure. De due diligence wordt uitgevoerd door onze externe fiduciair manager.

Wij verwachten eveneens van onze externe fiduciair manager, MVB-dienstverleners en/of vermogensbeheerders, en van ondernemingen waarin wij beleggen, dat zij conform deze internationale standaarden handelen en dit publiekelijk kenbaar maken.

OESO-richtlijnen

De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn in 1976 opgesteld door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Ze worden door 48 (OESO-)landen onderschreven, waaronder Nederland.

De OESO-richtlijnen zijn aanbevelingen die door de regeringen gezamenlijk aan multinationale ondernemingen worden gedaan. Ze bevatten beginselen en normen voor goed gedrag, in overeenstemming met de van toepassing zijnde wetgeving en internationaal erkende normen.

³ OESO (2011), [OESO-richtlijnen](#)

⁴ [United Nations \(2011\), Guiding Principles on Business and Human Rights](#)

⁵ [OESO-Richtsnoer voor institutionele beleggers](#)

De OESO-richtlijnen zijn gebaseerd op diverse internationale verdragen, zoals de International Labour Organisation (ILO) conventies en de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens. In 2000 en in 2011 zijn ze aangepast aan de laatste ontwikkelingen op het gebied van internationaal MVO en ketenverantwoordelijkheid, zoals in 2011 de integratie van de UNGPs.

UNGPs

Dit zijn door de VN opgestelde richtlijnen die duidelijk maken wat de rol van staten is en welke verantwoordelijkheid het bedrijfsleven (inclusief financiële instellingen) heeft in relatie tot mensenrechten. De UNGPs zijn een aanvulling op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en andere mensenrechtenstandaarden. De OESO-richtlijnen hebben de UNGPs geïntegreerd.

SRD II

In 2017 is de Europese 'Shareholder Rights Directive' (SRD II) in werking getreden. Recent is deze omgezet in nationale wetgeving. Deze richtlijn schrijft voor hoe institutionele beleggers als aandeelhouders betrokken zijn bij de beleggingen en hoe zij hierover communiceren met de deelnemer. Wij hebben deze richtlijn in 2020 geïmplementeerd. Verslaglegging hiervan is in het MVB-jaarverslag 2019 tot uiting gekomen, dat op onze website is geplaatst.

SFDR

Deze Europese SFDR-richtlijn (Sustainable Finance Disclosure Regulation) is reeds gedeeltelijk voor 10 maart 2021 door HNPf geïmplementeerd. De SFDR verplicht financiële marktdeelnemers, zoals pensioenfondsen, informatie te verschaffen over het duurzaamheidsbeleid en transparant te zijn over de uitvoering daarvan. De vereisten van deze informatieverschaffing hangen af van de mate waarin een pensioenfonds MVB-factoren promoot. Wij streven naar het promoten van MVB en classificeert onszelf daarmee onder artikel 8.

Het doel van de SFDR is de transparantie over duurzaamheid te vergroten, waardoor het voor eindbeleggers gemakkelijker wordt om te begrijpen hoe duurzaamheid een rol speelt in hun beleggingen en eventueel om beleggingen te vergelijken.

Wij verwijzen naar Bijlage 1 voor een volledig overzicht van wet- en regelgeving omtrent verantwoord beleggen.

4. Implementatie

Implementatie en uitvoering van het MVB-beleid met de instrumenten MVB-integratie, uitsluiting, actief eigenaarschap en positieve impact, worden uitgevoerd in opdracht van HNPf door de fiduciair manager en onderliggende vermogensbeheerders.

We houden rekening met de verdergaande eisen die aan pensioenfondsen worden gesteld ten aanzien van verantwoord beleggen en nemen hierin een proactieve rol.

Het MVB Do Better-beleid is in 2021 als eerste toegepast op de beleggingscategorie aandelen ontwikkelde landen. In 2022 hebben we de MVB-implementatie voor de categorie aandelen opkomende landen afgerond en hebben we voor beursgenoteerd vastgoed een beleggingsfonds geselecteerd met een artikel 8-classificatie. De implementatie van dit beursgenoteerde vastgoedfonds is begin 2023 afgerond. Hierop zullen andere categorieën volgen, zoals bedrijfsobligaties, niet-genoteerd vastgoed en EMD. Rapportage over implementatie vindt plaats in het reguliere jaarverslag en meer uitgebreid in het MVB-jaarverslag.

MVB-implementatie per beleggingscategorie

Aandelen ontwikkeld/opkomend

- Als gezegd is het MVB Do Better-beleid in 2021 als eerste toegepast op de beleggingscategorie aandelen ontwikkelde landen. In 2022 hebben we de MVB-implementatie voor de categorie aandelen opkomende landen afgerond.

Binnen de categorie aandelen worden de eerder toegelichte instrumenten integratie, uitsluiting, stemmen en engagement toegepast, zowel in ontwikkelde als opkomende markten. Tevens meten we de CO₂-emissie, die we willen reduceren volgens de eerder beschreven CO₂-reductiedoelstelling conform de CTB-richtlijn. Binnen aandelen wordt dit bereikt door een best-in-classaanpak met CO₂-reductiedoelstelling en focus op SDG's. Ook kunnen op termijn extra uitsluitingen van ondernemingen die een onevenredig hoge emissie veroorzaken positief bijdragen.

Beursgenoteerd onroerend goed

- De invulling van beursgenoteerd vastgoed in 2022 had de FTSE EPRA Naret Development Index als benchmark en was geclassificeerd als artikel 6 onder de SFDR. In 2022 hebben we via een selectietraject een beursgenoteerd vastgoedfonds geselecteerd met een artikel 8-classificatie met de SolActive GRESB RE ESG Climate Index als benchmark. De implementatie van dit beursgenoteerde vastgoedfonds is begin 2023 afgerond.

Niet-beursgenoteerd onroerend goed

- Binnen de categorie niet-beursgenoteerd onroerend goed kan het thema klimaat nog nader ingevuld worden, aangezien vastgoed een groot deel van de energieconsumptie veroorzaakt. Door middel van isolatie en het aanbrengen van duurzame energiebronnen kan het energieverbruik sterk worden gereduceerd. Gezien het illiquide karakter van deze categorie heeft verwezenlijking

van het voorgaande een langere doorlooptijd in vergelijking met liquide beleggingen zoals aandelen en obligaties.

- Voor niet-beursgenoteerd vastgoed zijn we in 2022 gestart met het definiëren van MVB-ambities aan de hand van specifieke KPI's voor de E-, S- en G-factoren. In 2023 wordt dit verder uitgewerkt en wordt over de vastgoedpool gerapporteerd op basis van dit scoringsmodel.
- Daarnaast hanteren we voor de categorie niet-genoteerd onroerend goed al het uitgangspunt om alleen beleggingsfondsen te implementeren met een goede klimaatscore (goede GRESB-rating).

Bedrijfsobligaties investment grade

- Binnen de categorie bedrijfsobligaties investment grade wordt uitsluiting toegepast. Obligatiehouders hebben in tegenstelling tot aandeelhouders geen stemrecht. Dialoog is wel mogelijk, maar als drukmiddel minder effectief dan stemrecht.
- In 2022 is de categorie bedrijfsobligaties investment grade beoordeeld aan de hand van ons MVB-beleid. Op basis van deze evaluatie hebben we een nieuwe fondsbeheerder geselecteerd vanwege meer perspectief op rendement, striktere ESG-criteria op het gebied van klimaat en verdergaande criteria op het gebied van positieve impact en lagere fondskosten. De implementatie van de nieuwe allocatie naar bedrijfsobligaties IG heeft begin 2023 plaatsgevonden.

Nederlandse woninghypotheken

- Binnen woninghypotheken wordt de beheerder beoordeeld op sociale aspecten en op klimaat (verduurzaming). Wij verwachten van de beheerder op beide onderwerpen proactief beleid en een proactieve uitvoering. Het klimaataspect betreft de financiering van verduurzaming van woningen. De hypotheekverstrekker kan ondersteuning bieden door een additionele lening tegen gunstige voorwaarden beschikbaar te stellen voor verduurzaming van de woning.
- In 2022 hebben we geconstateerd dat de huidige invulling de ESG-mogelijkheden die in de markt beschikbaar zijn voldoende toepast. Duurzaamheidsleningen nemen toe in omvang, wat niet onverwacht is, aangezien de ruimere mogelijkheden om dergelijke leningen te verstrekken vrij recent is doorgevoerd. Hierbij bieden beide beheerders ook actief informatie en advies aan klanten over energielabels. Tevens biedt een hypotheekaanbieder hypotheek aan met een sociale impact, zoals startershypotheken en seniorenhypotheken.
- Het is nog te vroeg om concrete doelstellingen te formuleren t.a.v. CO₂-impact.

Hoogrentende bedrijfsobligaties

- We hebben ons in 2021 georiënteerd op een beleggingsmogelijkheid in duurzame wereldwijde hoogrentende bedrijfsobligaties. Via een search is een beleggingsoplossing gekozen met een sterk ESG-impactrating raamwerk. De ICE GHY ESG Tilted Index wordt gebruikt als benchmark. In 2022 is de oplossing geïmplementeerd.

Emerging Market Debt

- De categorie Emerging Market Debt (EMD) is bij uitstek een categorie waarbij MVB relevant is. Risico's als milieuvervuiling, mensenrechten en corruptie worden vaak minder goed beheerst in

opkomende landen dan in ontwikkelde landen. Desondanks wordt doorgaans niet meer gedaan door beheerders dan het toepassen van sanctiewetgeving.

- Momenteel hanteren wij de ESG-indexvariant van JP Morgan als benchmark bij de invulling van de categorie. Investerings in obligaties van landen met de ergste schendingen worden gemeden en landen die goed scoren op ESG-criteria krijgen een hogere weging. Investerings in obligaties van overheidsgerelateerde ondernemingen die opbrengsten halen uit wapens, tabak, kolen of een Global Compact-schending zijn uitgesloten. Ook krijgen green bonds een hogere weging in de index. Hiermee past de invulling al beter bij het MVB-beleid van HNPf.
- In 2022 hebben we landenbeleid vastgesteld (zie Bijlage 2), dat van toepassing is op deze categorie staatsobligaties opkomende landen. In dit landenbeleid worden landen beoordeeld op basis van hulpbronnenefficiëntie, arbeidsrechten en democratisch gehalte. Mogelijkheden tot implementatie van ons landenbeleid zijn in 2022 bekeken en worden in 2023 verder uitgewerkt.

Staatsobligaties

- In 2022 heeft HNPf bepaald dat bij een gelijk risico-/rendementsprofiel de voorkeur wordt gegeven aan groene obligaties in de matchingportefeuille, met een streefgewicht van 20%.

Verder ligt onze focus in de komende drie jaren op het implementeren van de Europese SFDR-richtlijn en initiatieven die voortvloeien uit Europese klimaatwetgeving. Een deel van de SFDR-wetgeving is in 2021 en 2022 reeds geïmplementeerd.

Het MVB-beleid zal de komende jaren in ontwikkeling blijven. Dit document legt de huidige stand van zaken vast. Naar verwachting zullen in de komende periode regelmatig aanpassingen in het beleid worden doorgevoerd die deze ontwikkelingen reflecteren.

5. Monitoring

De derde stap in de MVB-cyclus is monitoring. Monitoring bestaat uit de screening van de beleggingen en rapportage hierover. Daarnaast wordt beoordeeld of de stemactiviteiten en de engagement door de managers worden uitgevoerd.

HNPF identificeert en beoordeelt daadwerkelijke en potentiële negatieve gevolgen van de activiteiten, producten of diensten die gerelateerd zijn aan zijn beleggingen. Door middel van het screenen van onze portefeuille voeren we een risicoanalyse uit en brengen we (mogelijke) negatieve gevolgen in kaart die ondernemingen binnen beleggingsfondsen in de portefeuille veroorzaken voor mens, maatschappij of milieu.

Op basis van deze risicoanalyse stellen we de ernstigste negatieve gevolgen vast en prioriteren we deze in volgorde van urgentie. Een onderneming kan een negatief gevolg zelf veroorzaken, eraan bijdragen, of direct verbonden zijn aan een negatief gevolg via een zakelijke relatie.

De uitkomst van het screeningsproces wordt opgenomen in rapportages. Ook is de screening van de portefeuille onderdeel van de managerscore.

Bij het selecteren van vermogensbeheerders geldt als eis dat er transparantie wordt gegeven over de beleggingen (in het geval van beursgenoteerde beleggingen geautomatiseerd), ofwel 'lookthrough data', carbonintensiteit en risicoscenario's.

Via de screening van de portefeuille monitoren we periodiek de toepassing en effectiviteit van de genomen MVB-maatregelen. Onder deze maatregelen valt het identificeren, voorkomen en verminderen van negatieve gevolgen en het bieden van toegang tot herstel. We monitoren ook onze externe leveranciers, zoals beleggingsfondsen, om na te gaan of de maatregelen die negatieve risico's beperken daadwerkelijk worden uitgevoerd. We communiceren jaarlijks in ons MVB-jaarverslag over de manier waarop negatieve gevolgen worden aangepakt en wat de effectiviteit hiervan is.

6. Verantwoording en communicatie

Een belangrijk onderdeel van maatschappelijk verantwoord beleggen is het afleggen van verantwoording over de uitvoering van het MVB-beleid. Wij vinden een hoge mate van transparantie belangrijk en zien de manier waarop we met onze stakeholders over MVB communiceren als onderdeel van het MVB-beleid.

6.1 Verantwoording

De fiduciair manager legt middels het MVB-jaarverslag van HNPF verantwoording aan ons af over het MVB-beleid. Dit jaarverslag wordt jaarlijks door onze fiduciair manager aan ons verstrekt,. In het verslag wordt de uitvoering van het MVB-beleid toegelicht, met onder andere aandacht voor de screening van de beleggingen, het betrokken aandeelhouderschap en de klimaatimpact (CO₂-voetafdruk) van de beleggingen in portefeuille. Het is de intentie van de fiduciair manager om dit rapport zodanig op te stellen dat het op onze website kan worden gepubliceerd.

Verder rapporteert de fiduciair manager in de kwartaalrapportages over de algemene ontwikkelingen op het gebied van MVB, uitsluitingen op het gebied van cluster munitie en tabak, over de MVB-scores van ondernemingen in de portefeuille van HNPF en de scores bij hantering van de Global Compact-criteria.

6.2 Communicatie MVB-beleid

Hieronder wordt weergegeven op welke wijze wij communiceren. We informeren onze belanghebbenden aan de hand van digitale nieuwsbrieven en via publicaties op onze eigen website. Het MVB-beleid wordt op de website gepubliceerd, net als documenten waarin verantwoording wordt afgelegd, zoals het MVB-jaarverslag.

Wetgeving

IORP II en SFDR vereisen dat we met onze deelnemers (en toekomstige deelnemers) communiceren over de wijze waarop we in het beleggingsbeleid rekening houden met ESG-factoren. Het MVB-beleid en het jaarverslag met daarin een toelichting op het MVB-beleid publiceren we op onze website. Daarmee is dit stuk voor iedereen toegankelijk. De publicatie wordt bijgewerkt indien het bestuur nieuw beleid vaststelt.

De SRD II-richtlijn vereist verantwoording over de uitvoering van het betrokkenheidsbeleid. In dit beleid is vastgelegd hoe we aan de hand van stemgedrag op aandelen en het aangaan van de dialoog met ondernemingen op een maatschappelijke verantwoorde manier als belegger invloed uitoefenen. De SRD II-richtlijn vereist verder openbaarmaking van elementen uit de overeenkomst met de vermogensbeheerder. Voorbeelden van die elementen zijn de afspraken met de vermogensbeheerder en de methode en de frequentie waarmee vermogensbeheerders worden geëvalueerd. Dit inzicht wordt jaarlijks verschaft in het MVB-jaarverslag.

Thema klimaat

Vanwege het onderschrijven van het Klimaatakkoord en het belang van het thema klimaat voor de deelnemer is er in het MVB-beleid expliciet aandacht voor de klimaatdoelstellingen, de CO₂-voetafdruk, klimaatgerelateerde risico's van de beleggingen en de rol die klimaat heeft binnen het beleggingsproces.

HNPf biedt inzicht in de ontwikkelingen op het gebied van klimaat in het MVB-jaarverslag. Daarin wordt de CO₂-voetafdruk van de huidige beleggingen inzichtelijk gemaakt en wordt een toelichting gegeven op de klimaat(reductie)doelstellingen.

Uitsluitingen

Het is mogelijk dat beleggingsfondsen beleggingen bevatten die we eigenlijk wensen uit te sluiten. In het MVB-jaarverslag laten we zien waar dit ondanks de uitsluitingsambitie van toepassing is. Dat doen we door per uitsluitingscriterium aan te geven of en welke bedrijven in de portefeuille zitten en welke actie hieraan wordt verbonden. We publiceren onze uitsluitingenlijst op onze website.

Stemgedrag

Over het stemgedrag leggen we verantwoording af door jaarlijks in het MVB-jaarverslag de stemresultaten van de aandelenfondsen te publiceren en/of door een verwijzing op te nemen naar de website van de vermogensbeheerder. Bij de publicatie van de stemresultaten wordt per beleggingsfonds vermeld bij hoeveel agendapunten we gestemd hebben, waarbij inzichtelijk is of de stem voor of tegen het management was. Indien we geen stem hebben uitgebracht, is de ambitie om te onderbouwen waarom niet. We streven ernaar om een toelichting te geven op de belangrijkste stemmingen conform SRD II.

Dialogoog

Ook in de manier waarop de dialoog wordt aangegaan bieden we inzicht in het MVB-jaarverslag. Aan de hand van een casus, gerelateerd aan een van de thema's, wordt inzicht gegeven in de manier waarop de fiduciair manager in opdracht van HNPf (potentiële) negatieve impact heeft geïdentificeerd, de dialoog is aangegaan, wat hier de uitkomsten van waren en hoe HNPf verder toeziet op het nakomen van afspraken met de betreffende ondernemingen.

Positieve Impact

In het MVB-jaarverslag meten we en rapporteren we over positieve impact aan de hand van de Sustainable Development Goals (SDG's) die we hebben gekozen.

7. Governance

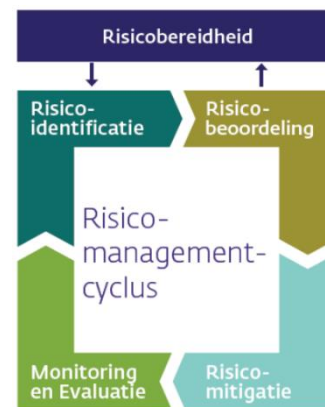
Het bestuur van HNPf evalueert het MVB-beleid periodiek. Aan de hand van deze evaluatie bepalen we of het beleid en voorgenomen ontwikkelingen aansluiten bij de verwachting en ambities van de stakeholders en of aanscherping wenselijk is. Hierbij baseren we ons onder meer op de input verkregen van de deelnemerspopulatie, het belanghebbendenorgaan (BO) en de werkgevers.

- Bestuur: Het bestuur heeft de verantwoordelijkheid voor het MVB-beleid en de uitvoering hiervan. De beleggingscommissie adviseert het bestuur daarover. Minimaal één keer per jaar wordt over het MVB-beleid en de implementatie daarvan gesproken.
- Belanghebbendenorgaan: Minimaal één keer per jaar wordt een dialoog gevoerd met het Belanghebbendenorgaan per kring, zowel over het gekozen beleid als de uitvoering van het beleid (verantwoording). Bij het gekozen uitsluitingsbeleid heeft het belanghebbendenorgaan adviesrecht.
- Deelnemerspopulatie: Draagvlak voor het beleid wordt steeds belangrijker. Daarom zullen we eens per drie jaar de mening van de deelnemerspopulatie over MVB onderzoeken, aan de hand van een deelnemersonderzoek, al dan niet aangevuld met een deelnemerspanel.
- In 2021 hebben we een deelnemersonderzoek gehouden onder onze deelnemers. Hieruit kwam duidelijk naar voren dat onze deelnemers duurzaamheid belangrijk vinden. Een zeer ruime meerderheid bij alle kringen vindt het een verantwoordelijkheid van HNPf om bij de beleggingen rekening te houden met de gevolgen voor mens en milieu en vindt het een goede aanpak dat HNPf wil bijdragen aan een schonere en leefbare planeet.

Voor de uitvoering van het MVB-beleid wordt het bestuur ondersteund door de beleggingscommissie. De beleggingscommissie beoordeelt onder andere op welke wijze het MVB-beleid in de beleggingscategorieën wordt geïmplementeerd. Daarnaast beoordeelt de beleggingscommissie de voortgang van de implementatie van het ESG-beleid en de behaalde resultaten.

8. Risicobeheer duurzaamheidsrisico's

Risicomanagement speelt een belangrijke rol bij de realisatie van de missie en de doelstellingen van HNPf. In dit hoofdstuk geven we in het kader van artikel 18 van het Besluit financieel toetsingskader een toelichting op het risicobeheer van duurzaamheidsrisico's in lijn met het Integraal Risicomanagementbeleid (IRM-beleid) van HNPf. Het risicobeheer van duurzaamheidsrisico's is onderdeel van het MVB-beleid. Deze toelichting richt zich op duurzaamheidsrisico's in de beleggingsportefeuille.

Specificatie van duurzaamheidsrisico's

Duurzaamheidsrisico's kunnen negatieve gevolgen hebben die HNPf beoogt te vermijden of te mitigeren. Het gaat om:

1. Strategische risico's:

- a. **Focus, visie en strategie:** Middels onze beleggingen hebben wij negatieve impact op de maatschappij en zodanig op de risico's voor de maatschappij. Middels onze investeringen willen wij bijdragen aan een leefbare wereld en de negatieve impact waar mogelijk beperken.
- b. **Reputatie:** Het MVB-beleid kan ontoereikend zijn om te voldoen aan de deelnemersvoorkeuren en/of de duurzaamheidsrisico's te mitigeren. Wij kunnen hier door de deelnemers of door andere belangenpartijen op worden aangesproken of negatief in het nieuws komen.

2. Financiële risico's:

- a. **Duurzaamheid (ESG):** Beleggingsgerelateerde duurzaamheidsrisico's kunnen tot waardeverlies voor HNPf leiden. Deze risico's kunnen bedrijfsspecifiek zijn of hele sectoren en landen raken. Het kan daarbij gaan om fysieke risico's, zoals overstromingen, waterschaarste of biodiversiteitsverlies. Het kan ook gaan om transitierisico's als gevolg van overheidsmaatregelen, technologische ontwikkelingen of veranderende consumentenvoorkeuren.

3. Niet-financiële risico's:

- a. **Juridisch/wet- en regelgeving/compliance:** Hieronder wordt verstaan het niet of niet tijdig voldoen aan duurzaamheidswetgeving, ondertekende convenanten en het eigen MVB-beleid. Wij kunnen hier door de toezichthouder of de interne toezichthouder op worden aangesproken.
- b. **Operationeel:** Hieronder wordt verstaan het gebrek aan data of inadequate processen om duurzaamheidsfactoren of duurzaamheidsrisico's te meten en daarover te rapporteren.

Veelal is er een samenhang tussen de risico's. Een pensioenfonds dat door middel van investeringen maatschappelijke schade toebrengt loopt een groter risico op claims en waardeverlies, met reputatieschade tot gevolg.

Risicomanagementcyclus

Voor de beheersing van duurzaamheidsrisico volgen wij ons eigen risicomanagementcyclus, waarin de belangrijkste stappen zijn:

1. Risico-identificatie;
2. Risicobereidheid;
3. Risicobeoordeling;
4. Risicomitigatie;
5. Monitoring en evaluatie.

In het kader van risico-identificatie hebben wij een longlist opgesteld van alle mogelijke duurzaamheidsrisico's. Per duurzaamheidsrisico hebben we een inschatting gemaakt van het bruto risico (kans maal impact). Tevens hebben we per duurzaamheidsrisico onze risicohouding in meer detail ingevuld. Wanneer het bruto risico hoger is dan onze risicohouding, dan noemen we dit risico materieel.

De materiële duurzaamheidsrisico's vormen de shortlist. In een vervolgstap zullen we per materieel duurzaamheidsrisico de al bestaande beheersmaatregelen benoemen, wat tot een netto risico leidt. Is dit netto risico alsnog hoger dan onze risicohouding, dan zullen we additionele beheersmaatregelen overwegen (of de risicohouding heroverwegen).

Bijlage 1 Wet- en regelgeving omtrent MVB

<p>Regeling Toezicht Sanctiewet 1977 van AFM en DNB <i>verankerd sinds sept. 2005.</i></p>	<p>De regeling bevat eisen ten behoeve van de naleving van de bij of krachtens de Sanctiewet 1977 gestelde regels met betrekking tot het financiële verkeer door financiële instellingen om terrorismefinanciering tegen te gaan. De regeling is voornamelijk van belang voor financiële ondernemingen die onder toezicht staan en voor toezichthouders op deze financiële instellingen.</p>
<p>AFM besluit marktmisbruik - Wet op het financieel toezicht (Wft) <i>wettelijk verankerd sinds 1 januari 2007.</i></p>	<p>De regeling houdt in dat voor in Nederland gevestigde financiële ondernemingen het verboden is om te investeren in ondernemingen die clusterunitie, of cruciale onderdelen daarvan, produceren, verkopen of distribueren. Financiële ondernemingen moeten adequate maatregelen treffen om te voorkomen dat ze transacties (laten) uitvoeren in, leningen verstrekken aan of niet-vrij verhandelbare deelnemingen nemen in deze bedrijven. De AFM gebruikt een indicatieve lijst als 'risicoradar' in haar toezicht.</p>
<p>Pensioenwet <i>wettelijk verankerd sinds 1 januari 2007.</i></p>	<p>In de Pensioenwet staat vermeld dat pensioenfondsen jaarlijks in hun bestuursverslag moeten beschrijven op welke wijze in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen met bijbehorende overwegingen.</p>
<p>NL Corporate Governance Code <i>wettelijk verankerd sinds 1 januari 2018.</i></p>	<p>Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen en brengen verslag uit van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd.</p>

<p>IORP II <i>wettelijk geïmplementeerd sinds 13 januari 2019.</i></p>	<p>De richtlijn vereist transparantie over de wijze waarop in het beleggingsbeleid van pensioenfondsen rekening wordt gehouden met duurzaamheidsfactoren. Tevens verplicht de richtlijn om risico's voortkomend uit milieu-, sociale en governancefactoren in de risicobeoordeling en de 'risk self assessment' te betrekken. Zo beoogt IORP II de integratie van duurzaamheid te bevorderen in beleid, systemen en communicatie naar deelnemers.</p>
<p>Richtlijn langetermijnbetrokkenheid aandeelhouders (SRD II) <i>wettelijk van kracht sinds 10 juni 2019.</i></p>	<p>De Richtlijn ziet toe dat o.a. pensioenfondsen beschrijven hoe zij betrokkenheid bij beursvennootschappen, waarin wordt belegd, in hun beleggingsstrategie integreren en dat zij die informatie openbaar maken. In dit betrokkenheidsbeleid wordt omschreven hoe relevante aangelegenheden worden gemonitord waaronder de strategie, de financiële en niet-financiële prestaties en risico's, de kapitaalstructuur, maatschappelijke en ecologische effecten en corporate governance.</p>
<p>EU SFAP – Sustainable Finance Disclosure Regulation <i>van kracht vanaf 10 maart 2021.</i></p>	<p>De Sustainable Finance Disclosure Regulation draagt financiële instellingen op indicatoren te publiceren die de belangrijkste ongunstigste effecten van hun beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren laten zien. De verdere invulling wordt bepaald door zeer gedetailleerde regelgeving, die op dit moment door de Europese toezichthouders aan de markt ter consultatie is voorgelegd.</p>

<p>Vrijwillige richtlijnen omtrent Verantwoord Beleggen en toekomstige wet- en regelgeving</p>	
<p>Code Pensioenfondsen <i>opgesteld (zelfregulering) door sector in 2013 en 2018.</i></p>	<p>De Code Pensioenfondsen draait om drie functies van 'goed pensioenfonds-bestuur': besturen, toezicht houden en verantwoording afleggen. De Code gaat over normen voor gedrag en cultuur en normen voor rapportage over onderdelen uit de Code Pensioenfondsen. Code Pensioenfondsen norm 62 (Verantwoord beleggen) betreft de vastlegging van de overwegingen omtrent verantwoord beleggen en het beschikbaar stellen daarvan voor belanghebbenden.</p>

<p>NL Stewardship Code <i>vastgesteld door sector sinds 1 januari 2019.</i></p>	<p>In deze Code wordt uitgelegd hoe pensioenfondsen, levensverzekeraars en vermogensbeheerders kunnen voldoen aan hun verantwoordelijkheden rond betrokken aandeelhouderschap op een manier die bijdraagt aan de langetermijnwaardecreatie door Nederlandse beursvennootschappen waarin is belegd en daarmee aan het langetermijnrisicogewogen rendement op hun beleggingen.</p>
<p>IMVB Convenant <i>niet bindend, in werking vanaf 1 januari 2019.</i></p>	<p>Pensioenfondsen worden geacht te rapporteren op thematische aandachtsgebieden, inclusief gebruik van standaarden, die voortkomend uit een ESG-analyse als risicovol zijn beoordeeld, en op thematische aandachtsgebieden die volgen uit de prioriteiten van de achterban van het pensioenfonds.</p>
<p>EU SFAP – Taxonomie <i>van kracht vanaf 31 december 2021.</i></p>	<p>EU Sustainable Finance Action Plan (SFAP) is een pakket bestaande uit verschillende voorstellen. Eén van deze voorstellen beoogt een taxonomie inzake duurzame investeringen te faciliteren. Het voorstel bevat geharmoniseerde criteria om te bepalen of een economische activiteit al dan niet ecologisch duurzaam is. Pensioenfondsen moeten rapporteren over de duurzame investeringen in hun portfolio, in lijn met het classificatiesysteem van de taxonomie. Het eerste deel van rapportageverplichtingen dekt de investeringen in economische activiteiten in lijn met klimaatveranderingen en klimaataanpassingen.</p>
<p>Commitment financiële sector aan het Klimaatakkoord <i>van kracht vanaf juli 2019</i></p>	<p>Ruim 50 banken, verzekeraars, pensioenfondsen en vermogensbeheerders hebben hun handtekening gezet onder hun commitment om een bijdrage te leveren aan de uitvoering van het Akkoord van Parijs en het Klimaatakkoord. Met hun commitment verplichten zij zich vanaf 2020 te rapporteren over de klimaatimpact van hun financieringen en beleggingen. Daarnaast zullen ze uiterlijk in 2022 actieplannen gereed moeten hebben die bijdragen aan een vermindering van de uitstoot van CO2-emissies.</p>

Bijlage 2 Landenbeleid

2.1 Achtergrond en doelstelling

Alle milieu- (Environmental) (E), sociale (S) en governance (G) -factoren zijn van invloed op de duurzame economische ontwikkeling van een land. Dit kan zowel door het mitigeren van negatieve factoren zoals kinderarbeid en milieuvervuiling, als door het stimuleren van positieve factoren zoals onderwijs en hernieuwbare energie. Landen en overheden die beleidsmatig geen prioriteit geven aan het beperken en/of stimuleren van de juiste factoren of die er om andere redenen niet in slagen om hier een (steeds grotere) positieve balans in te realiseren, zijn doorgaans controversieel. Daarom wensen wij hier niet bij betrokken te zijn. Dit landenbeleid is van toepassing op staatsobligaties (EMD) en staatsgerelateerde bedrijven (EME) in opkomende landen.

Negatieve impact op ESG-factoren kan zich in de context van het landenbeleid onder andere voordoen op de volgende wijze:

- **Milieu (Environmental):** Natuurlijk kapitaal is van belang in een land waarbij de overheid haar burgers beschermt tegen calamiteiten, zoals natuurrampen en klimaatverandering, en er toegang is tot natuurlijke hulpbronnen, zoals water, voedsel en energie. Onder meer het beperken van klimaatverandering en het beschermen van biodiversiteit zijn in belangrijke mate overheidstaken.
- **Sociaal (Social):** Sociaal kapitaal is van belang in een land. Burgers dienen in redelijke mate te kunnen voorzien in hun basisbehoeften (o.a. voedsel, onderdak), redelijke mogelijkheden te hebben om zich te ontwikkelen en te onderhouden (educatie en werk) en er dient voldoende sociaaleconomische stabiliteit te zijn om een toekomst op te kunnen bouwen (bijvoorbeeld door het waarborgen van arbeidsrechten).
- **Goed bestuur (Governance):** Er zijn sterke instituties nodig om een land te kunnen besturen en vrede, orde en veiligheid te kunnen waarborgen. Daarom zijn de institutionele factoren hierbij van belang, zoals de effectiviteit van de overheid, de politieke stabiliteit van een land en de 'rule of law'.

Om betrokkenheid bij negatieve impact op dergelijke ESG-factoren te beheersen hebben wij landenbeleid opgesteld. Dit landenbeleid bevat de uitgangspunten voor het identificeren van dergelijke impact in landen (door overheden) en geeft invulling aan de gewenste implementatie en monitoring. Dit beleid is een aanvulling op de sanctielijst, en de lijst van financiële instrumenten uitgegeven door landen waarvoor een wettelijk besluit tot een handelsembargo door de EU of de VN is afgegeven, zoals toegelicht bij de paragraaf 3.3.2, Uitsluitingen.

2.2 Uitgangspunten van het landenbeleid

Wij hanteren voor ons landenbeleid de volgende uitgangspunten:

1. **Wij identificeren en vermijden** landen met controversiële maatschappelijke impact op het gebied van milieu en klimaat, sociale factoren en governance die (daarmee) het risico op reputatieschade of zelfs waardeverlies introduceren;
2. Het landenbeleid is van toepassing voor **financiële instrumenten uitgegeven door landen** (EMD) en hieraan gekoppelde staatsgecontroleerde ondernemingen (EME);
3. We maken gebruik van **'objectieve' en meetbare variabelen** ter voorkoming van individuele landendiscussies. Deze variabelen zijn publiekelijk toegankelijk en transparant met voldoende dekking;

4. **Zowel de E-, S- als G-factor** zijn belangrijk. We wensen betrokkenheid te vermijden (door uitsluiting) als de invloed op een factor als onvoldoende wordt beoordeeld, waarbij rekening wordt gehouden met de fase van ontwikkeling van een land. Hierbij nemen we milieu en klimaat, sociale factoren én goed bestuur op in het raamwerk om een compleet beeld van maatschappelijke risico's te krijgen;
5. **Het raamwerk moet uitlegbaar zijn** als er controversiële zaken in het nieuws komen.

2.3 Implementatie

Voor de implementatie maken we gebruik van instituten en dataleveranciers die informatie leveren die aansluit bij de uitgangspunten. De fiduciair vermogensbeheerder is verantwoordelijk voor de jaarlijkse screening van de landen op deze variabelen, het doorlopend monitoren van de effectiviteit en aanscherping van de variabelen.

2.4 Monitoring en verantwoording

In het MVB-jaarverslag van HNPF leggen we verantwoording af over de naleving van het landenbeleid.

Bijlage 3 Fiscaal beleid

3.1 Fiscale beginselen

Fiscale heffingen vormen een essentiële inkomstenbron voor overheden. Daarmee zijn ze onmisbaar voor de stabiliteit en de sociaaleconomische cohesie van de samenleving. Fiscale heffingen (zowel directe als indirecte heffingen) leveren daarentegen ook kosten voor HNPf op die resulteren in een lager nettorendement voor de deelnemers. Wij trachten een evenwicht te bewaken tussen enerzijds de maatschappelijke verantwoordelijkheid van het pensioenfonds en anderzijds het realiseren van een optimaal rendement na fiscale heffingen. We wensen dit te doen door het minimaliseren van fiscale risico's en door het verlagen van de belastingdruk, waarbij we effectief gebruikmaken van de fiscale mogelijkheden binnen wet- en regelgeving. Dat doen wij met inachtneming van de missie, visie en doelstelling(en) van het pensioenfonds.

Aan de hand van bovenstaande uitingen hanteert HNPf de volgende 'fiscale beginselen':

- HNPf wenst te handelen naar de letter én de geest van (internationale) fiscale wet- en regelgeving;
- HNPf streeft vanuit onze strategische doelstellingen naar een optimaal rendement door effectief gebruik te maken van de fiscale mogelijkheden binnen (internationale) wet- en regelgeving;
- HNPf wenst geen risico te lopen ten aanzien van onze vrijgestelde status voor de vennootschapsbelasting en ten aanzien van de fiscale behandeling van de pensioenuitkeringen voor onze deelnemers;
- Ten aanzien van zowel onze liquide als illiquide wereldwijde beleggingen streven we naar een gelijke behandeling met die van vergelijkbare pensioenfondsen;
- Daarnaast wenst HNPf niet slechter af te zijn indien indirect in een (liquide of illiquide) belegging wordt geïnvesteerd ten opzichte van een directe investering;
- HNPf streeft naar een coöperatieve en transparante relatie met alle voor het fiscale beleid relevante stakeholders;
- HNPf voert een gedegen fiscaal risicomanagement dat past bij de omvang, complexiteit en kostenstructuur van HNPf.

3.2 Beleid

Om deze beginselen te realiseren wordt het volgende beleid gehanteerd:

- HNPf maakt effectief gebruik van de fiscale mogelijkheden binnen (internationale) wet- en regelgeving;
- HNPf wenst geen risico te lopen ten aanzien van de vrijgestelde status voor de vennootschapsbelasting;
- HNPf zal niet investeren in structuren waarmee de te betalen belasting wordt gereduceerd door gebruik te maken van 'fraus-legis'-achtige structuren (misbruik van recht) of kunstmatige en

fiscaal ingegeven structuren. Hierbij kan worden gedacht aan het gebruik van hybride arrangementen of structuren waarin gebruik wordt gemaakt van onder meer Special Purpose Vehicles ('SPV'), 'tax havens', laagbelaste regimes/jurisdicties, 'louter opgezet voor fiscale doeleinden' en zonder enige reële betekenis;

- Ook wil HNPF niet in of via ontwikkelingslanden betrokken zijn bij fiscale structuren die leiden tot een lagere belastingafdracht.

3.3 Uitvoering

Om te kunnen toetsen of een belegging past binnen het hierboven gestelde fiscale beleid van HNPF zullen we bij nieuwe beleggingen (op structuurniveau), evenals op aangewezen momenten ten tijde van het gebruik van beleggingsstructuren, een zogenoemde 'fiscale due diligence' uitvoeren om de fiscale posities van/bij een belegging inzichtelijk te maken.

Bij illiquide beleggingen zal gegeven de langere looptijd en het niet of beperkt kunnen bijsturen altijd een fiscale due diligence worden uitgevoerd op de specifieke structuur per manager. Bij liquide beleggingen zal dit alleen plaatsvinden in het geval van bijzondere/niet gebruikelijke fiscale structuren.

Postbus 85481
3508 AL Utrecht

HN
PF